

20.10.2022

POL-2022-129997

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Viite: HE 189/2022 vp. Eduskunnan lakivaliokunnan asiantuntijalausuntopyyntö 13.10.2022

Helsingin poliisilaitoksen asiantuntijalausunto lakivaliokunnalle asiassa HE 189/2022 vp

1. Asia

Eduskunnan lakivaliokunta on 13.10.2022 pyytänyt Helsingin poliisilaitokselta kirjallista asiantuntijalausuntoa viitetiedon asiassa.

Teema: Ehdotetut muutokset lakivaliokunnan toimialan kannalta, erityisesti 1., 5., 6. sekä 9. - 13. lakiehdotukset.

Teema: Lausuntoa pyydetään erityisesti siitä, voiko esityksessä ehdotettu mahdollistaa väärinkäytöksiä.

2. Yleistä

Tässä lausunnossa otetaan kantaa Helsingin poliisilaitoksen näkökulmasta hallituksen esitykseen laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Kannanotto keskittyy erityisesti seksuaalirikostutkintaan ja lakiehdotuksen mahdollisesti aiheuttamiin haasteisiin esitutkinnassa.

Poliisilaitoksella ei ole muuta lausuttavaa lakiehdotuksen 1. osalta, eikä lausuttavaa lakiehdotusten 5, 6 ja 9. - 13. osalta.

3. Lausunto

Lakiehdotuksessa sukupuolen vahvistaminen muuttuisi niin, että henkilö voitaisiin vahvistaa kuuluvaksi toiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmään merkitty, jos hän esittää selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vahvistettavaan sukupuoleen, on täysi-ikäinen ja on Suomen kansalainen tai hänellä on asuinpaikka Suomessa. Hakemuksen liitteeksi ei vaadittaisi lääketieteellistä selvitystä. Seksuaalirikostutkinnan näkökulmasta asiaan voi sisältyä käytännön haasteita. Varsinaisten väärinkäytöksiä mahdollisuuden arvioidaan olevan hyvin marginaalinen.

Seksuaalirikosepäily pohjautuu alkuvaiheessa usein asianomistajan subjektiiviseen käsitykseen rikoksesta ja sen tekijästä. Poliisin kohdatessa asian-

omistajan, jonka virallinen sukupuoli on esimerkiksi ristiriidassa henkilön ulkoiseen olemukseen, voi aiheutua epäselvyyksiä tai väärinkäsityksiä. Asianomistajan kertoessa tapahtumakuvausta häneen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta, poliisi tekee arviota niistä rikoksista, joiden tunnusmerkitöt mahdollisesti asiassa täytyisivät. Asianomistajan tapahtumakuvausten pohjalta asiasta kirjataan ilmoitus Patjaan ja käynnistetään esiselvitystoimet tai esitutkinta.

Tärkeää on ennakkoon varautua siihen vaikutukseen, mikä lakiehdotuksella voi olla asianomistajan kannalta. Esitutkinnassa joudutaan jatkossa selvittämään, että onko asianomistajan kertoma tapahtumakuvaus rikoksesta fysiologisesti tosiasiallisesti mahdollista.

Jo nyt osa asianomistajista kokee osan esitutkinnassa esitetyistä kysymyksistä syyllistävinä ja loukkaavina, vaikka heille selvitetään, miksi poliisi joutuu kysymään ikävältäkin tuntuvia kysymyksiä. Esitutkintalain mukaan poliisin on selvitettävä teon olosuhteet ja siihen johtanut tilanne sekä otettava huomioon sekä rikosepäilyä puoltavat että sitä vastaan puhuvat seikat.

Suuressa osassa poliisille ilmoitettujen seksuaalirikosten ja epäillyn rikoksen tapahtuma-ajan välinen aikaviive on viikkoja tai jopa useita vuosia. Akuuteissa tapauksissa seksuaalirikoksen uhri voi itse hakeutua seksuaalirikos-tutkimuksiin HUS:n Seri-tukikeskukseen tai poliisipartio voi hänet sinne toimittaa. Tutkimukset ovat lähtökohtaisesti vapaaehtoisia, eivätkä kaikki asianomistajat halua tutkimuksia tehtävän. Jos asianomistaja on käynyt seritutkimuksissa, poliisi voi tilata esitutkintapöytäkirjan liitteeksi lääkärinlausunnon, josta saadaan selvitystä myös fysiologisiin tosiseikkoihin.

Rikoksesta epäilty voi myös olla henkilö, joka on vahvistanut kuuluvansa toiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmään merkitty. Rikoksen ollessa veres ja epäillyn jäätyä siitä kiinni, edelleen poliisi toimittaa hänet oikeuslääketieteellisiin tutkimuksiin rikosasiaan liittyen. Tästä toimesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Lääkärinlausunnosta saadaan selvitystä myös fysiologisiin tosiseikkoihin.

Vanhemmuusnimikkeen muuttaminen vastaamaan henkilön vahvistettua sukupuolta ei sinänsä todennäköisesti vaikuta esitutkintatoimiin, sillä vain virallisella huoltajuudella katsotaan olevan merkitystä.

Rikoskomisario

Jutta Antikainen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 20.10.2022 klo 11:07. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-
mosta.

Tiedoksi

Poliisikomentaja Lasse Aapio